

פרשת וישלח-גנטיקה מול חינוך

מאת: זילברמן ראובן.

reuve49@walla.co.il

נושא הפרשה הוא החינוך לערכים במשפחת לבן מול הגן הדומיננטי הטבוע במשפחה. בפרשת ויצא כתבתי על נושא גנטיקה בלבד.

בפרשת וישלח +וישב, הנושא הוא חינוך לערכים ונקשר אותו מול גנטיקה.

להלן ציטטה של מאמר בנושא: מאת אלברט בנדורה מקנדה פסיכולוג וחוקר בתחום פסיכולוגיה חברתית "המשפחה ממלאת תפקיד נכבד בעיצוב אישיותו של האדם. השפעת המשפחה ניכרת מבחינות רבות:

◆ היא שקובעת את הרקע הכלכלי, החברתי והתורשתי של הילד

◆ בה הוא חווה חלק ניכר מתהליך הסוציאליזציה: **רכישת ערכים**, כללי מותר ואסור, נורמות ודפוסי התנהגות. תפקידה להעביר את המערכת הערכית והנורמטיבית של החברה שבה היא חיה

◆ מהווה דגמים לחיקוי ובה הילד מקבל חיזוקים להתנהגותו. כך לדוגמה, ילד שגדל במשפחה אלימה, יתבונן בדפוסי ההתנהגות התוקפנית, יספוג לתוכו את הדמויות ויסגל לעצמו את דפוס התנהגותן.

בנדורה חקר את התהליכים המביאים את הילד לקלוט את הדמויות שבסביבתו. על פיו רוב התהליכים הם קוגניטיביים המבוססים על קליטה, וזיכרון:

קשב: הילד עוקב אחר הדמויות המשמעותיות, מעשיה ואמירותיה, **זכירה:** הילד מסוגל לזכור בזיכרון ארוך טווח את אשר שמע, חזה והתבונן, **מוטיבציה:** הילד המתבונן בדמויות משמעותיות ירצה לחקותן. התנהגות הזוכה לחיזוק, רבים הסיכויים שתאומץ, **מן הכוח אל הפועל:** הילד המתבונן בהתנהגות של אחרים מפרש לעצמו את ההתנהגות ושוקל את כדאיות החיקוי. "

כל זמן שיעקב התגורר בבית אביו ואימו, תחת כנפי אימו, הוא נחשף לחינוך שקיבל מאמו ואביו בלבד. וזהו החינוך היחיד שהכיר. מבלי להבחין בין שלילי וחיובי.

רבקה יודעת על בחירת אלוהים ביעקב לא מספרת ליצחק " וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי גֵימִים בְּבִטְנָךְ וְשְׁנֵי לְאִמִּים מִמֵּעֶיךָ יִפְרְדוּ וְלֹאִם מִלְּאִם יִאֶמְץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר. " את הידע על הבכורה היא משתפת את יעקב. לכן היא מנווטת את יעקב בתככים כך שיקבל את הבכורה.

בהמשך היא גורמת ליצחק לתת את ברכת הבכורה ליעקב גם ע"י תככים. בהתחפשות יעקב לעשו.

יעקב לומד מאימו כיצד להתנהג. זאת למדים מכך שיעקב קנה את הבכורה מעשו בתחכום..

"וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב **מִכָּרָה כִּיּוֹם אֶת-בְּכֹרְתְךָ לִי**. וַיֹּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה-זֶּה לִּי בְּכֹרָה. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הֲשִׁבְעָה לִּי כִּיּוֹם וַיִּשָׁבַע לוֹ וַיִּמְכַר אֶת-בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב. וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשָׂו לַחֵם וַיִּזִּיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֶז עֲשָׂו אֶת-הַבְּכֹרָה. מוֹרֶת נִזִּיד עֲדָשִׁים. "

לאחר שהבכורה נגנבה מעשו. עשו רוצה להרוג את יעקב.

”וַיִּגְדַּל לְרַבֵּקָה אֶת-דְּבָרֵי עֲשׂוֹ בְּנֵה הַגָּדֹל וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲיֵנָה עֲשׂוֹ אַחִידָּ מִתַּנְחִים לָךְ לְהַרְגֶּךָ”

יעקב נשלח לחרון ע"י אמו ואביו לאחר שאמו מייצרת מניפולציה נוספת ומנווט את יצחק שישלח את יעקב לחרון על מנת למצוא כלה, בתואנה.

וַתֹּאמֶר רַבֵּקָה אֶל-יִצְחָק **קִצְתִּי בְּחַיֵּי מִפְּנֵי בְּנוֹת חַת** אִם-לֵקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת-חַת כָּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִּי חַיִּים.

יעקב עדיין לא מבחין בין טוב ורע. הוא רק יודע על סיפור אמו שנשלחה והלכה ליצחק ובשמחה. ידוע ליעקב דברים חיוביים על משפחת בתואל.

כאשר יעקב מגיע לחרון ומתגורר בביתו של לבן.

יעקב נחשף להתנהגותו השלילית של לבן בנו של בתואל.

מכאן מתחיל ההסבר על תכונות לבן.

כבר בפרשה קודמת ויצא כאשר אברהם שולח את העבד לחרון.

מרומז על **ייצר החמדנות** של לבן. מדגישים את המילים.

” וּלְרַבֵּקָה אַח וְשְׁמוֹ לֵבֹן וַיִּרְץ לֵבֹן אֶל-הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל-הָעֵין . **וַיְהִי כִּרְאֵת אֶת-הַנְּזִים וְאֶת-הַצְּמִדִים עַל-יְדֵי אַחֲתוֹ** וַיִּכְשְׁמְעוּ אֶת-דְּבָרֵי רַבֵּקָה אַחֲתוֹ לֵאמֹר כֹּה-דָבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ וַיָּבֵא אֶל-הָאִישׁ וַהֲנִיָּה עֹמֵד עַל-הַגְּמָלִים עַל-הָעֵין”

עבד אברהם מגיע למשפחת "בתואל בן-מלכה אשת נחור אחי אברהם".

הילדים של בתואל הם לבן, רבקה ועוד אחים.

נא לשים לב כשרבקה נשלחת להתחתן עם יצחק. אומר לבן לעבד. הדומיננטי הוא הבן לבן.

בדרך כלל האבא צריך לדבר וכאן מדבר לבן הבן.

”**וַיַּעַן לֵבֹן וּבְתוֹאֵל** וַיֹּאמְרוּ מִיְהוָה יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נוֹכַל דָּבַר אֱלֹהֵיךָ רַע אוֹ-טוֹב . **נֹא הֵנָּה-רַבֵּקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלָךְ וַתְּהִי אִשָּׁה לֵבֹן-אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה”**

נבחין גם שבסיפור רבקה למשפחת בתואל אין התניה שולחים את רבקה, בלי בעיות בגלל שידועים שלאברהם יש רכוש רב.

לעומת זאת שיעקב מגיע לביתו של לבן. הוא לא מגיע עם מתנות וזהב הוא מגיע בלי רכוש הרי יצא בחופזה מפחד עשו.

לבן רואה שאין ליעקב רכוש והוא מגיע בחוסר כל, הוא מלין אותו חודש ומנצל אותו לעבוד בחינם. לאחר מכן הוא מתכנן להעסיק אותו.

בשפה של היום אומרים שלבן ניצל את יעקב ה"פרייאר. לבן לא מרגיש בנוח לכן הוא מציע ליעקב עבודה תמורת כסף. יעקב מוותר על הכסף תמורת רחל.

”וַיֹּאמֶר לוֹ לֵבֹן אֵךְ עֲצָמֵי וּבְשָׂרֵי אֶתְּהָ וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים . **טו** וַיֹּאמֶר לֵבֹן לְיַעֲקֹב הֲכִי-אַחִי אֶתְּהָ וְעַבְדְּתַנִּי חֲנָם הַגִּידָה לִּי מַה-מִּשְׁכַּרְתְּךָ.”

יעקב **מרומה** מספר פעמים ע"י לבן.

1. במקום לתת ליעקב את רחל מידית כפי שעשה עם רבקה הוא מחייב את יעקב לעבוד אצלו.

2. לבן משיא את לאה ליעקב במקום רחל. "וַיְהִי בְּבִקְרָה, וַהֲנִיָּה-הוּא וַיְהִי בְּבִקְרָה, וַהֲנִיָּה-הוּא לָאָה ;

וַיֹּאמֶר אֶל-לֵבֹן, מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי--הֲלֹא בְּרַחֵל עַבְדְּתִי עִמָּךְ, וְלָמָּה **רַמִּיתַנִּי**”

3. יעקב יודע שלבן מהתל בו בנושא צאן נקודים ועקודים.

וַיֵּרָא יַעֲקֹב, אֶת-פְּנֵי לָבָן; וְהִנֵּה אֵינָנו עִמּוֹ, כְּתַמּוּל שְׁלֹשׁוֹם וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יַעֲקֹב, שׁוּב אֶל-אָרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְלִמְוֹלְדֹתֶיךָ; וְאֶהְיֶה, עִמָּךְ. וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב, וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה, הַשְׂדֵּה, אֶל-צֹאנֹו. וַיֹּאמֶר לָהֶן, רֵאֵה אֲנֹכִי אֶת-פְּנֵי אַבְיָכֶן, כִּי-אֵינָנו אֵלַי, כְּתַמּוּל שְׁלֹשָׁם; וְאֱלֹהֵי אָבִי, הִיָּה עִמָּדִי וְאַתְנָה, יִדְעֶתֶן: כִּי, בְּכָל-כַּחֲסִי, עֲבַדְתִּי, אֶת-אַבְיָכֶן. **וְאַבְיָכֶן הִתֵּל בִּי, וְהִחְלֹף אֶת-מִשְׁכַּבְתִּי עִשְׂרֵת מַנִּים; וְלֹא-נִתְּנוּ אֱלֹהִים, לְהִרְעֵ עִמָּדִי. אִם-כֹּה יֹאמֶר, נִקְדִּים יְהִיָּה שְׁכָרְךָ--וַיִּלְדוּ כָל-הַצֹּאן, נִקְדִּים; וְאִם-כֹּה יֹאמֶר, עִקְדִּים יְהִיָּה שְׁכָרְךָ--וַיִּלְדוּ כָל-הַצֹּאן, עִקְדִּים.**

4. רחל ולאה חשות גם הן ברמאות אביהן. רחל ולאה מרגישות, שהן ניתנו ליעקב תמורת עבודתו. יעקב לא קיבל שכר. הם חשות שהם כאילו כסף לעובר לסוחר.

"וַיַּעַן רַחֵל וְלֵאָה, וַתֹּאמְרָנָה לוֹ: הַעוֹד לָנוּ חֶלֶק וְנַחֲלָה, בְּבֵית אַבְיָנוּ. הֲלוֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבָנוּ לוֹ, כִּי מִכְרָנוּ; וַיֵּאכַל גַּם-אֶכּוֹל, אֶת-כֶּסֶפְנוּ."

5. לבן רודף אחרי יעקב. על מנת לקחת הכל בחזרה. הוא פוגש אותו. תחת הזהרת אלוהים.

ברוב חוצפתו אומר ליעקב " וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב, הַבָּנוֹת בָּנְתֵי וְהַבָּנִים בָּנֵי וְהַצֹּאן צֹאנִי, וְכָל אֲשֶׁר-אַתָּה רֵאָה, לִי-הוּא"

מכאן אנו למדים גם על החינוך שקיבלו בבית לאה ורחל ויתר הילדים. רחל גונבת. ומתוחכמת.

" וְלָבָן הִלְךְ, לְגִזְזֵי אֶת-צֹאנֹו; **וַתִּגְנֹב רַחֵל**, אֶת-הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאַבְיָהּ"

כשלבן מחפש את התרפים רחל יושבת עליהם. ועונה בתחכום ללבן אביה בזמן החיפוש.

וְרַחֵל לָקְחָה אֶת-הַתְּרָפִים, וַתִּשְׂמֶם בְּכַר הַגָּמֶל--וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם; וַיִּמָּשֶׁשׁ לָבָן אֶת-כָּל-הָאֵהָל, וְלֹא מָצָא. **וַתֹּאמֶר אֶל-אַבְיָה, אֵל-יִחַר בְּעֵינֵי אֲדֹנָי, כִּי לֹא אוֹכַל לְקוֹם מִפְּנֶיךָ, כִּי-דָרְךָ נָשִׂים לִי;** וַיִּחַפֵּשׂ, וְלֹא מָצָא אֶת-הַתְּרָפִים.

חינוך לאה.

לאה אינה אחות טובה, היא **לא ותרנית**.

ללאה יש כבר 4 ילדים לא מוכנה לותר על הדודאים למען אחותה. וגם שומרת טינה.

"וַיִּלְךְ רֵאוּבֵן בַּיָּמִי קְצִיר-חֲטִים, וַיִּמָּצָא דוֹדָאִים בַּשְּׂדֵּה, וַיָּבֵא אֹתָם, אֶל-לֵאָה אִמּוֹ; וַתֹּאמֶר רַחֵל, אֶל-לֵאָה, תְּנִי-נָא לִי, מְדוּדָאֵי בְנֶךָ. וַתֹּאמֶר לָהּ, הֲמַעַט קָחְתְּךָ אֶת-אִישִׁי, וְלָקַחְתְּ, גַּם אֶת-דוֹדָאֵי בְנֵי; וַתֹּאמֶר רַחֵל, לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה, תַּחַת, דוֹדָאֵי בְנֶךָ"

לאחר שיעקב נחשף להתנהגות הבלתי מוסרית של משפחת לבן. ומנסיון החיים יודע להבחין בין טוב ורע הוא כבר חכם מספיק. הוא מחליט על חינוך מחדש של משפחת לבן.

והיא טכס החזרה בתשובה. הוא מחייב את בני משפחתו לפתוח דף חדש ולהטהר.

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב, קוּם עֲלֵה בֵּית-אֵל וְשָׁב-שָׁם; וַעֲשֵׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ--לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ, בְּבָרְךְךָ מִפְּנֵי עֶשׂוֹ אַחִיךָ. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בֵּיתוֹ, וְאֵל כָּל-אֲשֶׁר עִמּוֹ: **הִסְרוּ אֶת-אֱלֹהֵי הַנֹּכַר, אֲשֶׁר בְּתִכְכֶם, וְהַטְּהֵרוּ, וְהִחְלִיפוּ שְׂמֹלְתֵיכֶם.** וַנִּקְוִימָה וְנַעֲלָה, בֵּית-אֵל; וַאֲעֲשֵׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ, לְאֵל הַעֲלֵה אֹתִי בַּיּוֹם צָרְתִי, וַיְהִי עִמָּדִי, בְּדָרְךָ אֲשֶׁר הִלְכֵתִי. וַיִּתְּנוּ אֶל-יַעֲקֹב, אֶת כָּל-אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּיָדָם, וְאֶת-הַנְּזָמִים, אֲשֶׁר בְּאֲזְנֵיהֶם; וַיִּטְמֹן אֹתָם יַעֲקֹב, תַּחַת הָאֵלָה אֲשֶׁר עִם-שָׁכֶם.

מנקודה זו משפחת יעקב הופכת למשפחה המיתולוגית שאנו מכירים משפחה טהורה "בני ישראל"

מה ניתן ללמוד מפרשה זו.

1. גנטיקה הוא דבר שלא ניתן לשנות.

2. לעומת זאת חינוך ניתן לשנות לא משנה הגיל. (ראה כתובת בנושא בסוף)

3. התנהגות חיובית, מוסרית אמת יושר וותרנות משתלמת לדורות הבאים.

4. יש להאמין לעבודת השם.

5. במשפחת אברהם הגן הדומיננטי חיובי. גם במשפחת לבן הגן הדומיננטי חיובי.

אבל החינוך במשפחת לבן קלוקל וניתן לשינוי.

מאמר חינוך מבוגרים

<http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/DA28A21D-BBB3-4238-8DF8-39226CB57F62/125663/gadish196.pdf>